

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Ivstitia Et, Ivs. Sex Libris totidem Tractatus appono, nempe de rerum
Dominio, de Restitutione, de Contractibus Gratuitis, de Contractibus
Onerosis, de Contractibus Fortunæ, de Contractibus Adminicularis, de
Quasi-Contractibus, & nonnullis Innominatis

Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663

Cap. 9. Circa censum, seu annum redditum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80681](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80681)

DVBIUM XLI.

Qui veras litteras conscriptas legis, quarum occasione lucrum alteri praeiungitur: teneaturne ad restitutionem?

CAPVT IX.

Circa censum, seu annum redditum.

DVBIUM XLII

An censu, qui de facto constituitur solent sint mere reales, & non mixti?

²³⁴ *Suppono, te veras de inopia futura litteras accepisse, quas ruptas & in minutissimas particulas concillas alius collectas, & arte compositas perlegit. Lucrumque, quod tu ex notitia illa comparare deberas, praeripit. Queritur an tibi illud restituere teneatur?*

²³⁵ *Teneatur plane. Quia iniustus in ea lectione fuit aequus, ac si litteras clausas aperiret, ac legeret: ruptura enim illa aequus indicat rumpentem velle id, quod in illis litteris continebatur nulli esse notum perinde ac si sigillata essent. Ergo aequus iniustitiam committit procurans illas legere medio extraordinario, ac si litteras sigillatas medio aliquo iniustitio perleget. Posita autem hac iniustitia, cum inde occasionem sumat impediendi, ne tu lucrum consequaris obligatus videtur tibi lucrum restituere. Sic Rebellus parte secund. de iust. l. 9. qu. septim. num. 8. asserens hoc probabilis esse.*

²³⁶ *Minime teneatur. Quia est in illa frumentorum collectione, & industriosa compositione, ac lectione iniustitia interveniat, (quod multi negant, cum pro deiectionis iam haberentur attamen illa notitia causa non est per se tibi dampnum impediendi, sed solum est per se causa agnoscendi secretum, diligentiam disponendi, tamque segnitiam condemnandi Ita Sylvest. v. Empt. q. 17. Palao de iust. comm. ar. d. quieto p. 35. num. 4.*

²³⁷ *Ego quidem P. Rebelli venia hanc sententiam probabiliorē esse iudico. Nam arte componens litterarum particulas ex curiositate id agit, non ut iniuste à te aliquid abstrahat. Ex accidenti autem post cognitā futuram mercium penuriam, decernit occasione illa ad comparandum lucrum poterit. Cognita namque arcana illa admonitione casualiter eodē ac tu iure frangitur, ad lucrum illud procurandum. Porro de negotiatione Regularibus interdicta ac clericis hic agendum erat. Sed de hac materia recurret tractatio, cum volum. vi. de triplici statu seculari, Ecclesiastico ac Religioso differamus.*

***

²³⁸ *ECOLO, censum dividi in consignatum, & reservatum. Dicitur reservatum, quando is, qui doonium etiam directum rei suae transfert in alium retinet sibi pensionem aliquam sive in pecunia, sive in fructibus, vel alio aequivalente ex re illa sibi singulis annis reddendam. Consignatus vero dicitur, quando cert pretio ceditur ius ad percipiendam pensionem annuam ex re, quae iam erat alterius, qui eam solvere debet. Porro census consignatus dividitur primo in censum realem personalem & mixtum. Relais est qui super re aliquas constituitur, cui adharet, & qua pereunte cēsus perit. Personalis est, quo sola persona obligatur ad pensionem solvendam. Mixtus vero quando immediate & directe sola persona obligatur, ad securitatem tamen obligantur res aliquae debitoris, quibus pereuntibus adhuc persona obligata manet, & appellatur cēsus personalis cum hypotheca. His praemissis dubitatur, an census, qui de facto constituitur solent sint mere reales, an vero mixti?*

²³⁹ *Non sunt mere reales sed mixti: Quia deficiunt etiam rebus censibus, in quibus census constituitur, manet obligatio personalis in venditore ad pensiones solvendas. Sic Covar. lib. tertio variar. cap. 7. numer. quinto & sexto. Sotus Salonijs, Mercado, & alij plures, quos refert, ac sequitur Salas de cōf. dubitatione 33. numero secund.*

²⁴⁰ *Non sunt mixti, sed mere reales, nisi contrarium explicetur. Quia id quod est ex natura contractus, non est necesse quod explicetur: est autem de natura huius contractus, quod pereunte re, cui adharet servitus & obligatio ad pensionem, pereat protinus obligatio. Ita Molina d. 383. n. 8. Lessius, Rebellus, Valent. Rodriguez, Vega, & alij plures apud Salas citatum num. 1.*

²⁴¹ *Distinguendum tamen existimo. Nam ubi receptae Pij V. & aliorum Pontificum Bullae sunt, non censentur constitui census, nisi cum conditionibus sibi assignatis, quarum haec est una, ut pereunte re censita, census pereat. Vbi autem bullae receptae non sunt, attento solo iure naturae ex usu & consuetudine interpretanda est mens contrahentium. Nam attento iure naturae non regnat (saltem in probabili facis sententia) census mixtus, quo hypotheca de-*

²³⁸ *Nonnulla suppono.*

²³⁹ *Non sunt mere reales sed mixti.*

²⁴⁰ *Non sunt mixti, sed mere reales.*

²⁴¹ *Ego distinguendum existimo.*

tur solum in subsidium, & ad securitatem, si persona non soluerit, quare possunt habere hanc mentem in ipso contractu: unde si ferat usus, ut etiam pereuntibus hypothecis, cogatur debitor ad solvendum ex aliis bonis, indicandum est, quod iuxta hanc consuetudinem, & hac mente contraxere. Si autem de neutra consuetudine constet colligendum est id ex verbis, nam si nomine hypothecae usi sunt, hac magis videtur dari ad securitatem, & obligationem personalem supponere si verò solum dictum est, constitui, ac vendi censum super tali re domo vel fundo, &c. verba videntur significare solum censum realem, quo solum vendi videtur ius ad percipiendam pensionem ex tali re, atque ideo re pereunte, peribit illud ius: sicut perit servitus realis, pereunte re, cui erat affixa.

DVBIVM XLIII.

Cum dubitatur, an aliquis census sit redimibilis, vel irredimibilis: praesumendumne est, esse redimibilis?

242
Quaestio
status.

Census consignatus rursus dividitur in censum redimibilem, quem venditor redimere potest, reddito pretio accepto, & in irredimibilem, (qui appellari etiam solet perpetuus) in quo venditor non habet facultatem illum redimendi nisi ex consensu emptoris. Quaestio itaque est, an in dubio praesumendus est census redimibilis, vel irredimibilis?

243
Praesumen-
dum est ir-
redimibilis.
inter empt. & vendit. Sic Conarctunias l. 3. var. capite decim. numer. 4. Anton. Gomez tr. de cens. cap. 5. n. 1.

244
Non presu-
mendum ir-
redimibilis.
Praesumendus est redimibilis, non irredimibilis, Quia irredimibilitas in censu est odiosa, & ideo praesumi non debet, nisi probeatur. Ita Binsfeldius, & Molinæus, quos affert, ac sequitur Salas. dub. 35. n. 4.

245
Resolutio
Auctoris.
Ego quidem existimo, ad circumstantias esse attendendum, ut qualis fuerit mens contrahentium, colligatur. Quare ex ipso pretio colligi potest, cum sit multo minus pretium census redimibilis, quam irredimibilis. Ex consuetudine etiam, si enim ferè non sint in usu census irredimibiles, non praesumetur talis, nisi fuerit explicatum, penitus si omnibus pensatis, adhuc res mareat dubia, magis placet prima sententia, quod irredimibilis praesumatur. Quia cum constet de venditione, & non constet de pacto retrouendendi appposito, venditio praesumitur absoluta à tali pacto.

DVBIVM XLIV.

An census redimibilis pertineat, ad immobilia bona, si sit ad modicum tempus?

246
De censu irredimibili certum est ad bona immobilia pertinere; quia est ius Status qua-
perpetuum percipiendi fructus ex re ali-
qua immobili. Nec difficultas est de ipsis pen-
sionibus, quae ex censu accipiuntur; hae enim
sive ex redimibili, sive ex irredimibili, accipi-
untur, non sunt bona immobilia, sed mobilia, si-
cut & fructus ipsi, qui ex fundo percipiuntur
De censu ergo redimibili quaesierim, num ad
bona immobilia pertineat?

247
Pertinet. Quia id habetur expresse in Cle. Pertinet ad
ment. Exini, §. cumque annui redditus, de ver-
bor. signific. ubi de fratribus Minoribus sic de-
clarat Pontifex: Cumque annui redditus inter
immobilia cessatur à iure, ac huiusmodi redditus
obtinere paupertati repugnet, nulla dubitatio est,
quod praedictis fratribus redditus quoscunque sicut &
possessiones, vel earum etiam usum, cui eis non re-
peritur concessus, recipere, vel habere, conditio-
ne considerata ipsorum, non liceat. Quare uni-
versaliter census inter immobilia à pluribus
Doctoribus computatur. Sic Molina d. 383. n.
10. Bartol. Socinus, Rodriguez, quos affert San-
chez. l. 7. decal. cap. 26. n. 35. asserentes, red-
ditus etiam ad modicum tempus propter dicta
Clementinae verba fratribus Minoribus repu-
gnare.

248
Non pertinet. Quia sicut locatio rei immobili-
lis ad modicum tempus non aequivaleret aliena-
tioni, & ideo non prohibita est alienatio, ita
emptio iuris ad fructus vel redditus ex re aliqua
per modicum tempus non aequipolet possessio-
ni rei immobilis. Ita Tiraquei, Molinæus, &
alii, quos affert, & sequitur Salas. dub. 44. &
alii plurimi, quos sequitur Sanch. ubi sup. n. 36.
asserentes redditus ad modicum tempus non
comprehendi in dicta Clement. verbis nec
fratribus Minoribus repugnare.

249
Idem affirmo. Itaque census seu redditus ad
longum tempus inter bona immobilia censetur,
secus verò si ad modicum tempus sit. Addo ex
ex Andr. Gail. libro secundo praest. obseru. obseru.
10. in quibusdam Germaniae civitatibus statuto
receptum esse, ut census redimibiles, in-
ter mobilia computentur. Hoc tamen
non tollit, quod de iure communi aliter sit
dicendum. Modicum autem tempus esse cre-
diderim, quod est infra decennium,
longum verò tempus, quod
decennium excedit.

Salas dubita-
tion. 44.

DVBIUM XLV.

*Attento solo iure natura licitumne est,
censum realem emere, aut
vendere?*

²⁵⁰ *Non est licitum* Quia malitia vsura in eo
constitit, quod vendatur pecunia præ-
sens pro maiori pecunia futura, & per
consequens pro pretio infra proprium valorem
quæ accipitur. Ex quo sequitur, quod emptio
censui, cuius pensiones solvendæ superant
pretium, quo emitur, sit vitiosa, vel certe
contra iustitiam. Nam in hoc contractu inter-
venire videtur mutui formale, vel virtuale, ex
quo aliquid infra sortem accipitur; dare enim
nunc censum, ut tibi reddatur quique an-
nis singulis, nihil videtur esse aliud, quam
mutuare nunc censum solvenda tibi per partes
ita ut viginti annis omnia reddantur, & pos-
tea accipias lucrum perpetuum ex nullo præ-
cedenti, nempe alia quinque singulis annis.
Sic Locutus de censu nouo Henricus quodlibet.
8. questione 23. & alij, quos refert Salas *dub.*
secundus de cens. nam secundo qui tamen idem
de censu antiquo per venditionem affirmare
tenentur.

²⁵¹ *Licitum est*, censum inire contractum. Quia
quod ad referendum attinet, certum est, li-
citur esse, cumque sit ex re, cuius dominum
gent, sibi parit iniuriam; quæ licet referre. Nec
est difficultas de censu reali fructuario, quo em-
por emittit sibi partem fructuum alieni prædij;
nam sicut possit totum prædium emere, & ius
ad omnes eius fructus; & sicut possit vsam
fructum emere manente domino directo pe-
nes venditorem, sic poterit partem eiusdem
vsusfructus emere. Censum denique pecunia-
rium constat licitum ex Pontificia Bulla, in
quibus de his positi sunt censibus loquuti fue-
re, & ratio etiam videtur clara, quia si po-
test emi census fructuarius, & ius ad tan-
tam fructuum partem percipiendam; pote-
rit postea fieri alius contractus permutationis,
quo debitor commutat obligationem reddendi
tales fructus, in obligationem reddendi tan-
tam pecuniam annuam facta prudenti valoris
æstimatione. Quod autem per duos contractus
potest fieri, potest etiam fieri per unicum,
quod duobus æqua valeat. Ita Theologi omnes
& sequuntur Molina d. 385. Lessius lib. *secun-*
do cap. 22. dub. primo. Salas *de cens. dubio*
secundus.

²⁵² *Primum*
sententiam
omnino rei-
ci-
o.
Hoc vnicè verum, ideoque primam sen-
tentiam omnino reiiciendam existimo. Neque
enim Martinus V. Calixtus I I L. Nicolaus V.
& Pius V. censum, conditionibus licet appo-
sitis, approbarent, si contra ius na-
turæ, & iniustum esse
suspicaretur.

DVBIUM XLVI.

*Censui merè personalis, cuius pretium
non adequat cumulum, licitè emi-
tur de iure natura, quando lucrum
cessans vel periculum aut simile quid
non intercedit?*

²⁵³ *Licitè emi-*
tur.
Emitur licitè. Quia census realis licitè emi-
tur minori pretio, quam sit solvenda tunc
pensionum cumulus: ergo & personalis
licitè emi poterit; quod enim obligeat res, vel
sola persona, parum refert; imò minus vide-
tur valere obligatio personalis, quæ minus est
secura, quam realis, cum facilius deficere
possit persona quam prædium, quod in cen-
su reali obligatur. Sic Ioan. Medin. *Contrad. Sor.*
Conar. Maior. & Gabr. quos refert Mol. d. 387.
n. 1. Saloni Aragon. nantes. Tolet. Valent. Lessi.
& alij quamplures, quos refert ac sequitur
Salas *de cens. d. b. 3. numer. 2.* Qui vniuersaliter
id admittunt etiam id censui personali perpetuo,
cuius obligatio ad hæredes venditoris, &
eius dominum ad hæres in potius transit.

²⁵⁴ *Non emi-*
tur licitè.
Non emitur licitè, quia in eiusmodi censu
personalis nihil aliud venditur aut traditur, nisi
pensiones ipsæ solvendæ: sicut ergo non po-
test licitè pro censu, quæ nunc dantur aliquis
emere decem annis postea per partes, ac successi-
uè reddenda, recitulo lucro cessante damno, vel
periculo, &c. ita non poterit emi census, in
quo eiusmodi pensiones solvendæ emuntur. Por-
tò tunc em pensiones ipsas solvendas constat;
quia qui se obligat personaliter ad aliquid dan-
dum pro pretio, quod nunc accipit, non po-
test vendere solum ius ad rem illam, quin si-
mul vendat rem ipsam dandam; alioquin quan-
do venditur triticum postea tradendum pro
pretio presenti, non venderetur triticum, sed
ius ad illud; & quando mutuatarius se obligat ad
reddendum, non verò ipsa pecunia reddenda;
quo pacto palliari possent omnes vsuræ, & em-
ptiones iniustæ. Illa ergo res, ad quam dandam
se se obligat venditor, est, quæ in omni rigore
venditur, atque ad id pro mille præsentibus
venderetur pensiones solvendæ, quæ eo tem-
pore, quo solvuntur, duo milia valebunt,
quod sine iniustitia fieri non potest. Ita Nanar.
Greg. Lopez, A. nar. Velasco, I. z. r. t. & Gu-
tier. quos refert, ac sequuntur Mol. *cit. n. 4.* Lu-
dou. Lopez, Vega, Angel. Mann. Rebei. Miranda
Sarmien. & alij innumeri, quos congerit Salas
dub. 3.

²⁵⁵ *Hoc mihi*
certum quod
confirmo, &
explico.
Hanc veriorem reor esse sententiam, quam
confirmans expono. Quia non potest aliquis
tibi licitè mutua dare censum eo pacto, ut post
triginta annos eadem reddas, & interim sol-
vas duo annua non computanda in sorte: hoc
autem idem fit, obligando te ad solvendum
pensionem annuam non computandam in sor-
tem, sed debito integro semper perseverante.
Certe in censu reali aliquid emitur præsens
distinctum à pensionibus, seu fructibus
colligendis, nempe prædium ipsam saltem
quoad dominum utile, & ius vsusfructus
partialis, cuius dominij valor sufficienter tali
pretio soluitur. In censu autem personali ni-
hil venditur præsens, sed solæ pensiones sol-
vendæ,

uendae, quarum valor aestimari debet non pro hoc tempore, quo venduntur, sed pro tempore, quo traduntur, sicuti, & res aliae venditae debent aestimari.

DVBIVM LXVIII.

An licitus sit census temporalis ad indeterminatum tempus, & incertum, scilicet ad vitam emptoris, qui census dicitur Vitalitius?

DVBIVM XLVII.

An census personalis temporalis licitus sit?

256
Nonnulla
recolo.

Recolo, censum temporalem eum dici, in quo pensiones annuae debentur non in perpetuum, sed ad aliquod tempus finitum, siue certum sit, ut ad decem, vel viginti annos, siue sit incertum, ut ad vitam emptoris, vel venditoris. Differendum autem est de censu attento iure naturae, & seclusa prohibitione humana, vel personali. Et quidem de reali temporali certum est licitum esse, quando vel cumulus pensionum non excedit pretium, vel quando propter periculum solutionum recipiendarum, vel propter lucrum cessans, vel damnum emergens, &c. pretium decrevit ad prudentis arbitrium. Quasi iuramentum census personalis temporis licet absque aliquo ex his titulis emi possit?

257
Licite potest
emi.

Licite potest emi saltem quando non ad paucos sed ad plures annos emitur. Quia tunc non subest periculum, quod reddatur capitale superent, unde ab omni vitiae suspitione huiusmodi emptio sit immunis. Sic Conrad. Conar. Nauar. Salon. Ant. Bañes, Medina, palat. Valent. Lud. Lopez, & alij, quos refert, ac sequitur Salas de cens. dub. 4. n. 2. & 4. l. eius libro secund. cap. 2. d. 2. 6. numer. 42. & 43.

258
Minime
potest licite
emi.

Per se loquendo id in nunc licet, nisi aliquo titulo numer. 256. indicato iustificetur. Quia si census personalis temporalis liceret, omnis prioris vitia posset excusari, scilicet, non dando mutuo pecuniam, sed ad censum personalem pro aliquibus annis, quibus lucrum reddendum esset maius quidem toto capitali. Et quia in censu illo personali nihil aliud emitur, nisi ius ad pensiones, quod vendi non potest à debitoribus, quin simul vendat ipsas pensiones, quare emitur centum aureis id, quod tempore solutionis valebit 200. quod est contra iustitiam emptionis. Ita Mol. d. 386. Soc. Gabr. Tol. Abbas & alij, quos affert Salas ubi sup. n. 1. & Reb. de iust. p. 2. l. 10. quest. 4. Card. de Lugo tomo 2. de iust. d. 27. n. 34.

259
Verius hoc
mibi.

Hanc sententiam veriorum esse iudico. Quia non licet nunc dare centum, ut post viginti annos des mihi ducenta, idem autem fit in praedicto censu, cum pro centum praesentibus emo à te decem annua soluenda per annos viginti. Quod enim solutiones plures sint, vel una sola in fine temporis praefixi, parum refert imo minus gravatur debitor, si totius summae solutio per viginti annos differatur.

Licitus non est. Quia cum vitae longitudo incerta sit, potest postmodum pensionum cumulus pretium ab emptore solutum excedere, quod equidem sapit vitium. Sic Henricus quodlib. 1. q. 39. & quodlib. 2. q. 15. Raymund. Gosfred. Antonin. citati à P. Salas de cens. dub. 5. n. 1. Et de eius iustitia dubitat Sarmiento l. 7. selettar. cap. 1. numer. 29.

Licitus est de iure naturae, si iustitia pretij seruetur, etiam si postea cumulus pensionum pretium ab emptore solutum excedat. Et quidem in censu reali patet. Quia cum in eo non emanant pensiones soluendae, sed dominium utile, & usus fructus partialis, sicut hic vendi potest in perpetuum, sic potest minori pretio vendi ad tempus incertum. In censu autem personali probatur. Quia licet in eo vendi videantur pensiones soluendae, & ideo non possint minori pretio vendi, nisi propter lucrum cessans damnum emergens, &c. quando tamen emitur hic census ad tempus incertum, contractus hic est fortunae expositus, sicut ludus, in quo lucto & iacturae uterque exponitur. Ita D. Th. opusculi 73. p. 1. c. 9. Richard. Conrad. Ioan. Med. Soc. Conar. Val. Salon. & alij innumeri, quos affert Salas ubi sup. Mol. d. 388. Lugo tomo 2. de iust. d. 27. n. 37. Lel. l. 2. c. 2. dub. 6. & alij.

Communis Doctorum sententia licitum huiusmodi censum esse affirmat. Nam quod pensiones superent postea pretium solutum, id emptoris fortunae imputandum, qui potuit etiam pauciores pensiones recipere, & hinc periculo se exposuit. At si obijciant primae sententiae auctores, contractum hunc exhibere occasionem desiderandi, & procurandi mortem alterius, ut obligatio soluendae pensionis terminetur, respondeo, hoc non esse contractus vitium, sed contrahentium, propter quod non redditur contractus illicitus, sicut nec haereditis institutio, vel fideicommissi, aut successio necessaria filiorum, aut Ecclesiastica pensio, & alia eiusmodi, licet haereditas institui, vel substitui, aut filij, vel solvens pensionem occasionem optandi mortem testatoris, vel fideicommissarii, &c.

DVBIVM

DVBIVM XLIX.

Quando ab initio constituti census nullum pactum precessit circa pretium redemptionis, sed solum constitutus fuit census redimibilis, quem venditor possit eodem pretio redimere, potestne postea emptor ipse sicut quilibet alius redimere censum minori pretio, eo quod ex variis accidentibus diminutus sit?

163
Nulla
premissa
questionis
jurum.

Si loquamur de iure naturæ certum est, si census semel constitutus decreascit intrinsece in valore propter defectum securitatis hypothecæ, vel difficultatem exigendi pensiones, vel aliam variationem, posse ab alio emi minori pretio, quam fuerit constitutus. Quia si cunctæ res alæ semel vno pretio emptæ, possent postea minori emi propter earum valorem varium, sic poterit & census. Difficultas esse possit, an non solus alius tertius, sed etiam ipsemet debitor, qui censum vendidit, possit tunc ob diminutum censum valorem emi minori pretio redimere, consentiente creditore. Et quidem, loquendo de eodem iure naturæ non video, cur non possint contrahentes ab initio pacisci, quod census redimendus esset non pretio prius dato, sed pretio currenti. Quæsierim vero, an quando tale pactum non precessit, sed solum constitutus fuit census redimibilis, quæ emptor possit eodem pretio redimere, possit postea idem venditor, sicut quilibet alius redimere, seu emere à creditore censum minori pretio, eo quod venditor census ex variis accidentibus sit diminutus, unde census valor decreverit?

164
Non potest.

Mimne potest. Quia id esset contra pactum expressam, quod utrinque precessit, quo emptor se obligavit ad recommendationem ea lege, ut quoties redimendus esset census, pretium integrum esset reddendum, sine census plus, sine minus tunc valerit. Unde etiam si iam census ille pluriæ estimaretur, non posset emptor plus exigere à venditore volente illum redimere. Ergo ut æqualitas servetur, venditor debet pretium integrum dare, etiam si census valor decreverit. Sic Sanch. l. 1. consil. c. 7. dub. 20. citans Henriquez, & alios Doctores recentiores ab eo consultos.

165
Potest quidem.

Potest equidem. Quia licet vera prima sententia sit, quando census valor decrevit ob culpam ipsius debitoris, & ob difficultatem, quia ab ipso pensiones recipiuntur, eo quod sua auctoritate difficile reddat exactionem (tunc enim obligatur potius debitor ad agendum, ne sua culpa census minus valeat) quando tamen sine debitoris culpa, sed propter casus fortuitos, & alia extrinseca accidentia valor census decrevisset, sicut alij. sic etiam ipse debitor potest, consentiente creditore, censum minori pretio redimere attento saltem solo iure naturæ. Ita Cardinal. de Lugo tomo secund. de Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

insit. disputation. 27. numero 47.

Sapientissimo adhuc Doctore. Quia sicut ex communi sententia potest debitor ipse, si-
266
cut, & alij redimere, seu emere debitum suum minori pretio à creditore, quando difficultas vel minor valor debiti non pronent ex debitoris culpa, sed ex aliis causis extrinsecis: haud aliter dicendū iudico in emptione census, qui ex aliis etiam accidentibus, & non ex debitoris culpa minus valet.

DVBIVM L.

An loquendo de iure positivo illicita sit secunda minori pretio, census redimibilis venditio.

Illicita est. Quia leges seculares statuentes
167
pretium censuum redimibilium, generaliter loquuntur: quare non solum de prima constitutione census, sed etiam de secunda, & tertia venditione profantur: sicut lex statuens pretium titici, vel aliarum mercium, non intelligitur solum, quando primo venduntur, sed etiam quando secundo & tertio iterum venduntur ab eis, qui emerunt. Imo leges Hispanæ iubent census antea alio minori pretio eos reduci ad illud legis pretium, unde à fortiori prohibent, ne census pretio legis constituti emanent postea pretio minori. Et quia lex Canonica in Bulla Pij V. expresse statuit, quod eadem lex conditiones in ea præscriptæ locum habeant in cõsibus quibuscumque post illam legem creandis, quocumque tempore postmodum alienentur; una autem ex conditionibus ibi appositis est, ut pretium census semel constitutum nunquam ob temporum aut contrahentium quantitatem aut aliud accidens, neque quoad ultimum contrahentes minui possit, vel augeri. Sic Gut. multos referens, quos sequitur Molina d. 393. numer. 3. Lessius l. secund. c. 22. dubio septima numero. 45. Navarra. Mercados Cordaba, Medina, Ludovicus Lopez, Azedo, & alij plures, quos refert Sanch. l. 1. consil. cap. 7. dub. 19.

Nō est illicita. Quia ubi diminutio pretij consentiente creditore agitur, videtur per epiKeiam lex Canonica consentire. Ita Nau. sum. c. 28. in
268
addit. ad c. 3. n. 82. (quæ à contradictione liberare Salas conatur. dub. 12. n. 9. eo quod in manuali c. 23. n. 91. ubi contrarium docuerat, loquatur (seculus Pij V Bulla) Sarmien. Olan. Salazar, Cernedo & alij apud Salas, Palat. & alij quos affert, & sequitur Sanch. ubi sup.

Profecto epiKeia ratio qua secundæ sententiæ Doctores Canonici interpretationem
269
benignam difficile potest Bullæ Pij V. applicari iudicium. qui expresse prohibet diminutionem pretij etiam ob temporum, vel contrahentium, qualitatem, vel aliud accidens; quare epiKeia illa locum habere possit in aliis legibus, loquendo tamen de Bulla Pij V. alia indigebit explicatione certè communiori violentia explicabitur, si dicamus, Pium loquutum fuisse solum de primis contrahen-

R

EL SCOBAR
Theol. Mor.
Sim. V. V. V. II.
E. IV

194 Theologia Moralis Lib. XXXIX.

contrahentibus, & eorum successoribus, quos appellat fortasse ultimo contrahentes, & inter quos servari semper vult pretium semel constitutum invariabile, quoad excessum, vel diminutionem, in quo sensu verba illa intelligunt Lessius, & Rebel. quos affert, ac sequitur Salas *ubi sup. concl. 6.* Ego quidem assero, distinguendum esse inter censum liquidum, & tutum, & inter censum, qui propter varia accidentia minus iam valet. De priori abnego, de posteriori concedo posse postea minori pretio emi. Et hanc esse Romanæ Curia praxim Cardin. de Lugo *tom. secund. de inst. d. 27. n. 50. restatur.*

DVBIVM LI.

Fructus ex censu minori pretio empti debentne restitui?

270
*Statu
questionis.*

Circa pretium census iustum questionem expono, an quando census emptus fuit à principio minori pretio, quam lege, vel estimatione prudenti valeret, sufficiat postea, quod emptor soluat quantum minus dedit in pretio, ita ut pretium iustum adquerat, an vero debeat etiam restituere pensiones receptas, saltem quatenus excedebat pretium pro censu solutum?

271
*Restitui
debent.*

Loquendo etiam de naturali iure restituendæ sunt pensiones secundum excessum supra pretij accepti proportionem. Quia census non potest, etiam stando in iure naturæ, emi pecunia credita, sed præsentis, cum ergo tertia pars pretij iusti (v. g.) in casu nostro non fuerit ab initio soluta, sed postea impleatur, consequens est, ut census quoad illam partem non fuerit emptus, atque ideo pensiones quoad illam partem retineri non possunt, tanquam sine illo titulo solutæ. Sic Salas *de censib. dub. 8. num. 4. Mol. d. 390.* Conari. Bald. Gasp. Roderic. Molinæus, Ant. Gomez. Eman. à Castro, Alcozer, quos affert, ac sequi ut ibi Salas.

272
*Restitui
non debent.*

restitu non debet excessus pensionum acceptarum, loquendo saltem de iure naturæ, sed sufficit, si emptor angeat pretium, soluendo quod defuit, & resarciendo damnum emergens, vel lucrum cessans, si quod fuit. Quia regula hæc quæ vera ac generalis est ad alias emptiones, & venditiones, non est cur non debeat in census emptione servari, cum in institutione census realis vera emptio intercedat, qua certo pretio emitur pars vtilis domini, & ususfructus rei fructuosa, & immobilis, in qua census constituitur. Ita Lessius *libro secundo capit. 22. dub. 15.* Ioan. Medin. & alij apud Salas. Lugo *tom. secundo de inst. d. 27. numero 54.*

273
*Cum his
opinor.*

Cum his opinor. Quia quando prædium pretio diminuto emitur, emptor satisfacit soluendo defectum pretij iusti, nec tenetur restituere fructus interim perceptos, cum illos ex re sua perceperit, cum dominium per emptionem acquisivisset. Ergo idem debet dici de pensionibus censuum, cum hæ solvantur pro parte fructuum qui ad emptorem pertinebant, eo quod esset iam factus dominus dominio uti-

li illius prædij v. g. in quo census fuerat constitutus. Cur enim magis faciet fructus omnes suos qui emit dominium directum & plenum prædij pretio diminuto, quam qui emit dominium solum vile ac parziale, cum utrique re debeat fructificare?

DVBIVM LII.

An peccet lethaliter emptor qui in modo pretium iustum census defraudavit?

Lethaliter peccat. Quia licet materia sit in se levis, damnum tamen est longo tempore illatum, magnum erit: nam excessus pensionum correspondens longo tempore illi defectui prætij magnum cumulum faciet. Sic Anton. Gomez. Emanuel Rodriguez Castro, Alcozer apud Salas *de empt. dub. 23. n. 5.*

Non peccat lethaliter. Quia pensiones non emuntur, sed dominium vile, seu ususfructus partialis in re hypothecata; quod autem in eius emptione deficiam modicum v. gr. in quibus Regalibus à pretio iusto, non possum gravis piaculi esse reus; sicut nec quando, quis emit dominium directum plenum prædij, graviter delinquit si in tribus aut quatuor Regalibus à pretio iusto deficiat, etiam si postea fructus recipiat in perpetuum ex prædio, etiam illos, qui poterant huic Regalibus correspondere qui è pretio defuerit. Ita Salas *ibid. Lugo tom. 2. de inst. d. 27. num. 57.*

Hoc verius esse crediderim. Neque enim attendi debet ad emolumentum, quo postea sequetur, sed ad valorum rei quam emisit, cuius quidem valorem solvisti iuste quantum sufficit ad gravem iniustitiam vitandam; nec legisti venditorem nisi in trium Regalium illorum carentia, quæ non potest grave detrimentum afferre. Vnde postea emptor tenebitur quidem sub veniali ad illos Regales restituendum, non tamen ad restituendas perceptas pensiones quatenus illis Regalibus correspondere poterant.

DVBIVM LIII.

Bulla Pij V. circa condiciones asseruandas ad census valorem, obligatne ubique?

Propter magnum usum, ac iniustitiam periculum summi Pontifices ad vitanda subditorum peccata multas condiciones explicarunt, quæ in census contractu debent interuenire, præsertim Martinus V. anno 1423. Calixtus. III. anno 1455. & Denique Pius V. in sua Bulla edita anno 1569. Sed antequam ad eas deveniam, quæ per dubia discutiendæ sunt, de illis omnibus generatim quæserim, verum Bulla

Sectio II. De Contract. Onerosis. 195

Bulla Pij V. circa conditiones ad valorem census afferendas, ubique obliget?

178
Fingit obligat

Obligat ubique. Quia in Sacra Romana Roma obleruatur, ubi Iudices non admittunt exceptiones de non recepta, vel abrogata hac Bulla. Sic multi Doctores, quos referunt Molin. d. 395. & Salas dub. 13. & Comitoll. l. 3. q. 27.

179
Non obligat ubique

Non ubique obligat. Quia non est ubique acceptata saltem quoad omnes conditiones, unde non obligabit, nisi ubi, & quatenus est recepta. Ita Lessius libro secundo cap. 22. dub. 13. Molina citat. Sotus, Navar. & alij, quos affert, ac sequitur Salas dub. 7. Bonac. d. 3. contr. q. 4. n. 43.

180
Auctoritas respiciat

Quidquid autem de hoc sit, existimo, omnes debere in hoc consentire, quia ubi prædicta Bulla ex consensu expresso vel interpretativo summi Pontificis non est recepta, vel quoad aliqua est per eam contrarium legitime abrogata, non obligat nisi se quoad conditiones iure naturæ requisitas, vel quoad eas, quæ fuerint receptæ.

DVBIVM LIV.

An vnus census possit super alio vel alijs constitui?

181
Primum dubium con-
dignum
expone.

Prima conditio à Pio V. præscripta ad census iustitiam hæc est. *Censum seu annuum redditum creari, constituere non posse nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habetur, & quæ de natura fructifera sit, & quæ nominatim certis fructibus designata sit.* Circa hanc conditionem dubitatur, an vnus census possit super alio, vel alijs constitui?

182
Non potest

Non potest. Quia census redimibilis inter bona immobilia non computantur. Ait pontifex requirit, ut non possit census nisi in re immobili constitui. Ergo non potest super alio constitui census. Sic Molinæus, Cifuentes, Aluarus Bætz, Vega, & alij, quos affert Salas dub. 7. n. 2. Potest plane. Quia *Clement. Eximii, C. cumque annuus redditus, de verb. signif.* annui redditus inter bona immobilia computantur. Ita uterque Molina, Sa. Lessius rebel. Valent. Medin. & alij, quos affert, & sequitur Salas numero 1. & 2.

184
Vtramque sententiam concilio.

Vtramque sententiam ex Doctorum eorum mente lubet conciliare. In primis assero, posse constitui censum in alio censu irredimibili, qui merito inter bona immobilia computari debet: non vero in censu redimibili nisi venditor se obliget casu, quo census hypothecatus redimatur, ad emendum aliquid aliud immobile fructiferum, quod eodem modo maneat obligatum. Alioquin cum prior census redimibilis possit extinguì, & ipso extincto perire debeat census super ipso impositus, remaneret periculum palliandi vltoras, quod Pontifex vitare voluit. Deinde existimò à fortiori constitui posse censum in Gabellis, vel alijs redditibus annuis perpetuis, quos ciuitas vel communitas habet, sicut etiam in iure psectionis in Sylua, & in Macello. In officijs etiam perpetuis fructiferis, non vero in debitis alijs personalibus, vel etiam realibus, quia hæc

Esseeb. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

non sunt bona immobilia, & perpetua, sed mobilia. Lege Molinam d. 389.

DVBIVM LV.

Conditio hæc ut census super re immobili constituatur, requisita post iure, requiritur etiam iure naturali, ad census iustitiam?

Non requiritur. Quia licitus est de iure naturæ census personalis: Si autem potest collocari census in sola persona venditoris, à fortiori poterit collocari in re aliqua mobili vel non fructifera, quæ tamen pereunte, census non pereat, sed maneat adhuc persona obligata ad pensionum solutionem. Sic plures, qui affirmant censum personalem licitum de iure naturæ esse, quos refert, ac sequitur Salas de cens. dub. septim. numer. quart. & sextus.

285
Non requiritur.

Conditio hæc de iure naturæ requiritur. Quia cum in hoc contractu census realis ematur directè ac primario dominium vile, seu vltus fructus saltem partialis rei censitæ, consequens est, ut si res ipsa fructifera non sit, nihil profus ematur, quando eius vltus fructus emitur, sed emptio sit ficta, & census sit mere personalis, atque adeo palliata emptio pensionum solum soluendarum pro pretio presentis. Ita Molina disputatione 389. Navar. Philare. Vega, Ludouic. Lopez, & alij, quod affert Salas ubi supra Lugo tomo secund. de iust. d. 27. numer. 65.

286
Requiratur plane.

Cum his opinor. Ad ius tamen non ita requiritur, loquendo de solo iure naturæ, perpetuitatem rei immobili, ut non possit census absque ipsa iustificari. Potuisset enim aliquis bona fide emere vltus fructum census, v. g. redimibilis, quem possides, & subire hoc periculum, ut si census prior redimeretur, vel extingueretur, periret census posterior super ipso constitutus. Ratione autem huius periculi pretium posterioris census posset diminui, & ad contractum iustum fortunæ reduci.

287
Cum his sentiens, non nihil additio.

DVBIVM LVI.

An licita sit nunc clausula generalis, qua post designatam certam rem, in qua census constituatur, obligantur cetera bona presentia, vel futura ad pensionum solutionem?

Licita non est. Quia Pontifex prohibet, ne census nisi super re certa, & suis finibus designata constituatur. At generalis illa bonorum obligatio nec est res certa, aut designata suis finibus. Sic Pizarro ad statutum Guadalipensè, quem affert Salas de cens. dub. 7. n. 11. & alij.

288
Non est licita.

Licita est, si non intendatur constitui census

R 2

super Licita est

super alijs bonis, sed solum super rebus certis nominatis, cetera verò bona solum obligentur ad solutionis securitatem, ita ut non pereunte re nominata, vel ipsa euicta possit creditor ab alijs etiam bonis exigere suum debitum, quia hypothecata fuere ad securitatem, pereunte tamē re nominata, non possit ab alijs bonis aliquid exigere. Quia hoc non est constitucere census in alijs bonis, quod solum Pius V. prohibuit, sed dare maiorem ad solutionem debiti securitatem, quamdiu res determinatè nominata non perit. Ita Matienzo, Salazar, & alij plures, quos affert, ac sequitur Salas *cit. Gutier. l. 2. de pract. 99. q. 177. Mol. d. 389. n. 5.* Qui tamen ad superfluum & inutilem fore clausulam illam, & hypothecam in ordine ad pensionum solutionē.

290
Ergo
clausulam
illam licitam,
& utilem esse.

Ergo autem affirmo nec illicitam esse clausulam hanc in censu, cum bona illa ei non subijciuntur, ut secunda fert sententia, nec inutilem ac superfluum mei P. Molinae venia. Quia etiam non pereunte re censui subiecta, deferuire illa hypotheca potest ad pensionis soluendae securitatem, quando v. gr. res illa censui subiecta non haberet fructus eo anno, quo casu adhuc debetur pensio ex censu, & creditor non vult rem illam distraxi, ne census extinguatur, aut deterior fiat, sed solum exigere huius anni pensionem ad quod potest agere contra alia bona hypothecata

DVIVM LVII.

Conditio à Pio V. requisita, quod res censui subiecta fructifera sit ex natura sua, requiritur etiam ex iure naturae.

291
Statu quo
sionis.

Ex vi Bullae requiritur atque ideo non sufficit, quod sit per accidens fructifera, vti si sit pecunia negotiationi expolita, sed debet esse ex natura sua fructifera. Quaesierim vero, num etiam de naturae iure haec conditio requiritur.

292
Non requiritur.

Non requiritur. Quia licitus est de iure naturae census personalis, & per consequens potest res infructifera obligari ad solutionem pensionis debitae à persona venditoris. Sic nonnulli Doctores, quos affert, ac sequitur Salas *de cens. dub. 7. n. 6 & 7.*

293
Requiritur
quidem.

Requiritur equidem. Quia si res censui subiecta non esset fructifera, venditio directa, ac primaria ficta esset, cum emeretur ususfructus rei nullum habentis fructum, atque ideo census maneret personalis, quem de iure naturae illicitum esse iam vidimus. Ita Emanu. *de cens. condit. 2.* Ioan. Medina, Miranda, Greg. Lopez, Nan. Val. philare. apud Salas *n. 5. Mol. d. 389. n. 4 & alij.*

294
Idem affirmo.

Idem affirmo unde non solum rem fructifera requiri patet, sed & in ea quantitate debere habere fructus, ut adaequare valeant pensionem soluendam expensis deductis, alioquin quoad defectum emptio esset ficta, & personalis census, qui illicitus est naturae iure.

DVIVM LVIII.

An debeatur pensio etiam eo anno, quo res censui subiecta nullos fructus affert, vel in minori quantitate, quam ad pensionis solutionem sufficiat.

Non debetur. Quia in quarta Pij V. clausula prohibentur conditiones directae, vel indirectae obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non teneantur. Quibus verbis non videtur esse sermo de casu fortuito circa ipsius rei substantiam, in qua census est constitutus, hoc enim inferius diversa clausula prohibetur, ne ergo hac clausula otiosa ac superflua sit, debet intelligi de casu fortuito circa fructus eiusdem rei, quibus casu fortuito aliquo anno deficietibus, noluit Pontifex obligari venditorem ad pensionem illius anni soluendam. Sic Mol. *d. 390. claus. 4. n. 6. Let. l. 2. c. 22. n. 82.* & probabile putat Reb. *l. 10. q. 6. condit. 3.*

Debetur omnino. Quia sensus illius clausulae alius est, nimirum, ne adijciatur obligatio ad casus fortuitos praeter naturam contractus censuales. Negari autem potest pactum hoc esse praeter naturam contractus census pecuniarii, in hoc enim contractu interuenit primo emptio dominij vtilis, qua emitur pars aliqua fructuum talis fundi, quae quidem ex vi huius primae emptionis non deberetur, quo anno fundus nullos fructus affert, postea vero additur contractus alius ibi virtualiter contentus, quo debitum illud incertum ad certam reducit quantitate, siue fundus plures, siue pauciores fructus ferat, quae reductio vtilis vtiq. est contrahenti ad lites vitandas: Denique hoc fructuum debitum reducit ad debitum pecuniarium annum certum, ac determinatum. Qui omnes contractus includuntur in censu reali pecuniario. Quare obligatio ad soluendam pensionem etiam in anno sterilitatis non est contra, sed iuxta naturam ipsam talis contractus censuales, nec grauat venditorem, cum vtile ei etiam sit, quod in anno maioris vbertatis non soluat plus, sed solum illam pensionem annuam pecuniariam determinatam, quae iusta aestimatur, attento periculo sterilitatis, & spe vbertatis maioris, quae esse potest. Ita Ludovic. Lopez, Sotus, & Nauar. dicens, id communi praxi observari, quos affert, & sequuntur. Reb. *cit. & Salas dubit. 10. numero secundo Valent. Sa. quos affert, & sequitur idem Salas dub. 42. Lugo tomo secundo de iust. disputat. 27. numero 72.*

Hanc sententiam probabiliorē esse existimo, nec ex hac sequitur clausulam Pij V. ab Auctoribus contrariae sententiae citatā esse superfluum, & contentam in alia clausula sequenti. Nam in illa alia non prohibetur pactio circa casus fortuitos, sed solum declaratur, id quod ex natura contractus census realis consequitur, quod scilicet pereunte re censita in totum, vel in parte perire etiam debeat census realis

realis in totum, vel in partem pro rata. Quia
verò possent contrahentes opponere pactum
ad ascendendum censum etiam perennit ex
casu fortuita re censita, qui contractus ascen-
sionis distinctus, addito sufficenti pretio non
videtur ex natura rei illicitus, ideo Pontifex
hac præcedenti clausula voluit prohibere eius-
modi pacta ad casus fortuitos, ad quod ali-
am ex natura contractus non esset obligatio,
quæ prohibita in illa clausula sequente nul-
lo modo, vel saltem non clare contenta vi-
deretur.

DVBIVM LIX.

Adimplendam primam illam Bullæ Pij
conditionem, debetne res ita esse fru-
ctifera, ut habeat fructus eiusdem ra-
tionis cum his, qui pro pensione sunt
soluendi

198
*non debet
iustificari
iura.*

Vbi. grat. an super vinea non possit con-
st. tit. census, qui reddat tot tritici modios,
sed solum tot doli vini, & sic de alijs? Ita de-
bere esse fructifera, vt res debeat esse fructus
ferre, qui pro pensione sunt soluendi. Quia
praescribens Pontifex, rem super qua census
est collocandos, debere esse fructiferam,
indicat plane redditus ex fructibus rei il-
lius esse soluendos. Sic aliqui, quos tacito
nomine refert Molina *in disputatione 389. nume-
ro quarto.*

299 Non debet ita esse fructifera, ut res debeat
 eos fructus ferre, qui pro pensione soluendi
 sunt. Quia cum lex illa exorbitans sit, non
 debet magis strictè explicari, quam verba ip-
 sa sonent. Ita Molin. numero quinto Lessius
 libro secundo capite 22. dub. quinto Rebell.
 & Sà, quos affert, & sequitur Salas dub. 34.
 & alij.

100
Hanc pre-
sū sen-
tentiā.

Hæc sententia communis fere omnium est.
Et quidem explicatio illa tam stricta non erat
ad intentum legis necessarium, quæ solum col-
rabat excludere census personales, vel peri-
culum vitæ habentes. Ad quod quidem pa-
rum refert, quod pensio in hoc vel illo fru-
ctuum genere æqualis valoris sit solvenda. Et
fortasse magis commodum erit venditori in
alio genere solvere, quam in eis, quod ex re
censui subiecta potest colligere.

DVBIVM LX:

An de iure natura licitus sit census, pensionesque integre debeantur, quando non emitur pecunia praesenti, sed par-
tim credita, ac postea soluenda?

301
Clansulam
Py V. pr. **C**lansulam secundam bullæ Pij V. recoło.
 Rursus non nisi vere in pecunia numerata,
 presentibus testibus, ac notario, & in actu cele-
 Elicob. & mend Theol. Moral. Tom. V.

brationis instrumenti, non autem prius recepto *mitto: &*
 integro iusto pretio. Voluit Pontifex fraudibus, *expono se*
 ac in iustitijs occurrere, quæ in hoc contractu *cundam.*
 assolent reperiri, periculis etiam, & damnis
 vendentium, qui propter indigentiam præsen-
 tem cogebantur vendere censum, non accepta
 pecunia pro pretio, sed meritis, quibus non
 indigebant, & quas pretio summo à mercato-
 re accipiebant aliquando etiam non totum ac-
 cipiebant pretium de presenti, sed partem, re-
 liqua pecunia postmodum sibi solvenda, cum
 tamen pensio ex nunc currere inciperet. Ali-
 quando etiam debitor non habens nunc ad sol-
 vendum cogebatur debitum ipsum computa-
 re in pretium census, ex quo pensionem postea
 solueret. His omnibus voluit Pontifex rati-
 dicius obviare incommotis, annullando cen-
 sus, qui aliter crearentur, quam toto pretio in
 pecunia tunc numerata coram notario, ac re-
 tribus. Circa quam conditionem in primis re-
 quisierim, an de iure naturæ licitus sit census
 & pensiones integre debeantur, quando pecu-
 nia presenti non emitur, sed partim credita: ac
 postea solvenda.

302
 Licet non est, Quia censuales contractus
 est introductus, ut presentis pecuniæ subsidio
 presentii necessitati vendendis centum occur-
 ratur, quo sine cessante, inutilis ac noxius
 erit talis contractus, & lumine naturæ appa-
 ret iniquum, quod quis cogatur reditus sol-
 vere eius pecuniæ quam nondum accepit. Sic
 Molina *disputatione 390. numero primo*, quem
 immerito pro contraria sententia Salas affert;
dub. octavo numero secundo, Nau. Emann. Reb.
 Salom. & alij quos affert, ac sequitur idem Sa-
 las *ibi, n. 1 & 3*.

Est licitus. Quia non videtur de inre nature
magis esse illicitum hoc in censu, quam in rebus
alijs, quæ licet fructificæ sint, possunt emi
pretio credito, & tamen ex tunc incipiunt emi
tori fructificare, postquam ei traditæ sunt, vt
constat ex §. *vendita vero res*, & *tradita. In-*
fruitur de rer. diuis. & leg. Quod venditis, 19.
ff. de contrahen. empt. Et quidem census antea
constitutus emi potest ab aliquo tertio pecu-
nia partim credita, quare non apparet, cur in
prima etiam constitutione id fieri non possit.
Ita Sotus, Binsfeldius, & alij, quos affert Salas
numero secund. qui probabilem esse fatetur
hanc sententiam, quam Cardinalis de Lugo
tenet *tenentio secund. de insti. disputatione 27.*
numero 80.

atego probabiliorem esse profiteor. Quia 304
 non appareat ratio vlla differentie iusticiæ, cur *Sententiam*
 de iure naturæ possint res aliæ fructifera ven- *hanc pro-*
 diti, ac tradi emptori, eique fructificare, pretio *babiliorem*
 nondum soluto, & census realis non possit, pre- *esse pro-*
 fertum cum in ipso directe, & primariò *feor.*
 non vendantur pensiones, sed vlti-
 mus fructus saltem partialis rei,
 vel fundi, in quo census
 constituitur?

* *

R. 3 DVBIUM

EL SCORAB
Theos Mor.
Dm: VVIVII
E. IV

DVBIUM LXI.

An ex iure naturae possit emi census ex mercibus, vel massa argenti pro pretio datus?

³⁰⁵ *Non potest emi.* **E**mi non potest. Quia census sola venditione constitui potest, at ubi pecunia non interuenit, non erit venditio, sed permutatio. Sic Felician. quem affert Salas *dub. 8. numero 4.*

³⁰⁶ *Emi potest.* Potest emi, quando merces taxantur, & aestimantur. Quia tunc non erit permutatio, sed emptio ex mercium aestimatione. Ita Gaspar. Roderic. l. 1. de reddit. q. 12. numer. 3. Sarmiento in *selekt. c. 1. n. 39.* Anton. Gomez *tr. de cens. d. 3. n. 18.*

³⁰⁷ *Autoris resolutio.* Communem sequor sententiam docentem attento solo iure naturae id fieri posse, si sine merces taxentur, & aestimentur, siue non, ut asserunt Mol. d. 390. n. 2. Navar. Ludou. Lopez Salon, & alij multi, quos congerit, ac sequitur Salas *dub. 8. numero quinto.* Neque enim census essentialiter alligatur ad contractum propriae venditionis, sed sicut donatione, legato, ac dote, sic etiam permutatione constitui potest. Quare etiam si merces non aestimentur, aut taxentur, aptae sunt de se ad acquiriturum centum, dummodo iustitiae in reliquis oblietur aequalitas.

DVBIUM LXII.

Stante Pij V. Bulla, & cessante fraude validusne est census sine integro pretio numerata pecunie emptus.

³⁰⁸ *Validus est.* **V**alidus est in utroque foro. Quia lex fundatur in praesumptione fraudis, unde si probetur omnis fraus desuisse, validus indicabitur. Sic Salazar *de usu, & consuet. c. 6. n. 45.* Navar. autem, Bonifignus, Lef. & alij, quos affert Salas *dub. 8. n. 10.* Megala, Malder. Ioan. de la Cruz, Barthol. à S. Fausto, & alij, quos affert, ac sequitur Diana *to. 1. tr. de contr. res. 44.* affirman, cessante fraude, & iniustitiae, periculo, validum esse talem censum in foro conscientiae, non in externo foro.

³⁰⁹ *Non est validus.* Stante Pij V. Bulla id in neutro foro valet, aut licet. Quia id statuit clare Pontifex clausula in illa, qua talem contractum omnino irritat, & nullo modo vult esse validos. Ita Mol. d. 390. Salon. Medi. Manuel, Reb. Ant. Gomez, Vega, & alij plures, quos refert, ac sequitur Salas *ubi sup. n. 11.*

³¹⁰ *Hoc verius mihi.* Hoc verius esse reor. Nam lex illa est, sicut lex ieiunij, cuius ratio licet in aliquo particulari deficiat non habente ieiunij necessitatem ad carnem refrenandam, manet tamen in communi. Et sicut lex irritans matrimonium clandestinum, in quo licet in casu particulari cessarent pericula, manet tamen ratio, ac necessitas communis,

cui non potuit sufficienter occurrere, nisi prohibendo, & irritando in omnibus casibus, & ita intelligenda est Bulla circa census propter similem necessitatem vniuersalem, cui alioquin non poterat sufficienter occurrere.

DVBIUM XLIII.

An ex iure naturali possit census emi ex debito venditoris.

³¹¹ *Statu. quæstio.* **P**etrus debet tibi mille aureos, quæritur, an possis eo debito emere ab ipso censu valentem aureos totidem, computando debitum illud pro pretio soluto, salvo scilicet iure utroque?

³¹² *Emi non potest.* Non potest emi census. Quia præterquam quod videtur lxxi Pij V. decretum census ordinatur ad subueniendum necessitati debitoris ex pretio accepto, qui finis non obtinetur, si debitum solum præcedens extinguatur. Sic Felician. Palac. Reb. & alij, quos affert Salas *dub. 8. n. 5.*

³¹³ *Potest emi.* Potest quidem emi. Quia perinde est debiti extinctione emere censu, ac si pecuniam debitam à debitore accepisses, & iterum dedisses pro censu, & non minus valet debiti extinctio, quam tantundem pecuniae venditori tradita, Ita Mol. Salazar. Navar. Lef. Lopez, Vega, Salo. & alij, quos congerit, ac sequitur Salas *ibidem Logo 10. 2. de inst. d. 27. n. 84.*

³¹⁴ *Hanc sententiam probabilior remiguidem amplectitur.* Hoc probabilius mihi. Potest enim hoc modo etiam subueniri necessitati venditoris, qui nisi censu constitueret ex debito, cogeretur quærere cum graui incommodo pecuniam præsentem ad solvendum debitum contractum, quod ab eo exigitur. Verum loquendo de iure positivo, & Pij V. Bulla iidem auctores, qui dicunt, in foro externo, vel saltè in foro conscientiae licere censum mercibus emptum, idem asserunt de censu empto per debiti extinctionem præcedentis. Atqui hoc negant (ut vidimus) negant etiam in hoc casu ob eandem rationem. Quare mihi sententia negativa consequenter est amplectenda.

DVBIUM LXIV.

An stante Pij V. Bulla, licitum sit emere censum pecunia præsentem numerata, eo tamen pacto, ut venditor statim ex illa pecunia soluat emptori debitum, quod ei antea debebat?

³¹⁵ *Licitum est.* **L**icitum est. Quia verè emptor solueret integrum censum pretium pecunia numerata coram notario, & testibus, quod Bulla requirit. Quod vero ea lege soluat, ut inde debitum antiquum ei solvatur, nihil mali, aut fraudis continet. Sic Mol. d. 390. n. 2.

³¹⁶ *Non est.* Non est licitum. Quia quarta conditio ad prædictam requisita est: Ne illa pacta indebita, aut non est conditiones adiungantur, quibus consuetudinis licitum.

extra naturam contractus obligatur. Pactum autem illud solvendi debitum: est omnino extra naturam contractus censuales; & sapè obligaretur venditor ad id, ad quod nullatenus tenebatur, nempe ad præferendum, (v. gr.) emptorem aliis creditoribus, eique primo loco solvendum. Aliunde videtur esse contra Pontificis intentionem pactum illud, qui voluit totum pretium venditoris solvi, solvere autem in rigore, est, pecuniam dare, & penere in Dominio, ac potestate recipiens. Qui verò non aliter dat pecuniam venditori, nisi ut ad talem vim eam expendat, & statim debitum solvat, non ponit illam potestate, & pleno eius dominio, sed cum limitatione, ac limitatione ad unum solum vim determinatum. Unde non videtur eam plenè dominium pecunie efficere. Ita Cadin. de Lugo parte secunda de inst. d. 27. numer. 90. Fauter Salas dub. 19. asserens quædam illam Pontificis clausulam ita ut referat prius sententia, se habere.

417
Auctor
placitum.

Ego quidem existimo, clausulam illam fideliter à Magistro meo Joanne de Salas (eius venia) resecti. Nam Bulla non prohibet in universum omnia pacta, sed illa, quæ obligant ad eas fortuitas eam, qui alias ex natura contractus non teneantur. Unde valde in P. Molina mentem inclinor, sed ut etiam sapientissimo doctore, eminentissimo quæ Cardinali timul morem geram Joanni de Lugo, facilius posset Molina sententia locum habere, si non apponeretur tale pactum in ipso censuali contractu, sed antecesserit debitor se obligaret, ad solvendum creditori debitum, si postea id creditor pecunia præfenti censum ab eo emerit: postea enim si creditor alio contractu seorsum, & omnino inde pendenti pretio præfenti censum ab eo emerit. Postea namque si creditor alio contractu seorsum, & omnino independenti pretio præfenti censum emerit, hoc secundo contractu vere poneres pretium in pleno dominio, & potestate venditoris, quantum ex vi illius contractus: licet ex pacto antecesserit debitor obligatus esset ad solvendum illi præcedens debitum.

DVBIVM LXV.

Iuxta octavam Bullæ conditionem, quando prædium censui subiectum non perit, sed dividitur postea inter plures dominos: singuline tenentur, ad pensionem integram, si dominus census ab eis exigit?

318
Octavam
Bullæ clau-
sulam re-
cto.

Octavam Bullæ clausulam præmitto. Postremo census in futurum creando, re in totum, vel in parte perempta, aut in fructuosa parte effecta, volumus ad ratam perire. Perente itaque in perpetuum fundo cæso v. gr. perit omnino census. Si verò vno, vel alio anno fructus ex eo non percipiuntur, debetur pensio eo etiam anno, seu annis integra, quia sterilitas perpetua non est. Et à fortiori debita pensio integra, etiam si pars prædij, quæ his annis fructificat, non reddat fructus toti pensioni æquivalentes. Quando verò pars

prædij facta est in perpetuum infructifera non debeatur pensio integra, etiam si ex parte permanente fructus habeantur æquivalentes toti pensioni, imò & eam excedentes. Hæc & alia Molina d. 391. numero tertio. Iam requisierim, num quando prædium censui subiectum non perit, sed dividitur postea inter plures dominos, singuli teneantur ad integram pensionem, si dominus ab eis exigit? an verò solum ad partem pensionis pro rata partis prædij, quam possident.

Ad integram tenentur pensionem, potestque creditor à singulis totum censum exigere. Quia conditio creditoris non debet fieri deterior ex heredum multiplicatione: nec vilis vellet eam tanto gravamine censum emere. Sic Molina d. 391. numero tertio. Lessius libro secundo capite 22. numero 89. Navarra de usur. n. 114.

319
Tenentur ad
integram
pensionem.

Non tenentur ad integram, nec potest creditor à singulis totum censum exigere. Quia si pars quæ ex illo fundo de novo venit ad Petrum non possit habere fructus sufficientes ad solvendam integram pensionem censui, non apparet, quo titulo possit Petrus obligari ad eam integre solvendam, aut quomodo census ille respectu Petri esset realis, vel saltem mixtus, cum res censui subiecta, quæ apud ipsum est, vel nonquam fuit, non sit capax tantæ obligationis: & ex terminis ipsis manifestè apparet absurdum, quod si emas particulam fundi magni, quæ valeat centum aureos, eo ipso attamas ubi obligationem solvendi aureos mille annos pro pensione censui, cui totus erat subiectus. Ita Covarrubias lib. tertio variarum capite 8. numero septimo. Manuel, Valatius, Rebello quos refert, ac sequitur Salas dub. undecim. numer. secundus. Lugo tom. secundus de inst. d. 27. numer. 106.

320
Non tenen-
tur.

Hæc sententia mihi magis arridet, quam heredis exemplo eo infirmabo. Profecto si quis non sit heres universalis, sed partialis cum aliis coheredibus, non subit onera, & obligationes defuncti nisi iuxta partem hereditatis, in qua succedit: nec potest creditor defuncti à singulis heredibus pro libito totum debitum exigere, quia cum parte hereditatis non transit tota obligatio defuncti, sed pars illius. Haud aliter, & à fortiori obligatio fundi, quæ non erat tota in singulis partibus, non potest integra transire cum una sola fundi parte ad eius emptorem, sed solum partem fundi, quam possidet.

321
Hoc mihi
magis arri-
det.

DVBIVM LXVI.

An si res censui subiecta pereat, vel infructuosa perpetuo fiat debitoris culpa creditor possit, & pensiones exigere, quandiu census preteritis ei non restituatur?

Potest quidem, census quæ obligatio nullo ex capite perit. Quia licet Pontifex hæc exceptionem non explicuerit, clausula tamen denotat.

322

R 4 octava

EL SCOBAR
Theob. Mor.
Sim. Viv. II.
E. IV.

octava illa intelligenda videtur solum de casu, quo absque creditoris culpa res deperit. Sic Medina *summa capite* 14. §. 26. Salas *dub. 11. in fine*, & *dub. 33. num. 8.* Molina *d. 394. numer. 3.* tercio dicit, teneri debitorem ad reddendum pretium census, vel illum in re alia immobili constitutendum.

323
Non potest.
Minime potest, sed census omnino perit. Quia in fauorem debitoris clausula Pontificia benignè est interpretanda. Creditor tamen habebit contra suum debitorem, sicut haberet contra alium tertium, qui causam damni dedisset, actionem doli quoad pretium census, totamque interesse lucri cessantis, vel damni emergentis. Ita Nauar. & Rodriguez quos refert, ac sequitur Rebellus *p. secund. de oblig. iust. lib. 10. qu. 6. num. 17.*

324
Distinctio-
ne vtor.
Ego autem cum Cardin. de Lugo distinctio-
ne vtor. Nam si census erat irredimibilis, crediderim debitorem teneri vel censum in re alia comoda collocare, vel pensiones soluere, donec creditor habeat, in quo possit restitutum sibi pretium constituere, vt Salas affirmat. Quia debet refarcire damnum totum, quod sua ex culpa creditori consequitur. At si census redimibilis erat, satisfaciatur debitori restituendo pretium census. Quia iure suo vtitur, cum etiam extante fundo censito potuisset, pretio reddito, censum extinguere. Quamdiu tamen censum non reddit ad soluendas pensiones tenebitur, quia alioquin sua culpa causa fuisset, ne pensiones haberet toto illo tempore, prout habere debuisset, quandiu pretium non recipit. Monuerim tamen debere, esse grauem culpam ex parte debitoris, sine qua tam grauis obligatio oriri non potest.

DVBIVM LXVII.

An illicitum sit de iure naturæ pactum, quod elapso decennio verbi gratia, census redimi ulterius non possit, vel quod non possit, nisi post decennium?

325
Nona Bul-
la conditio.
Verba Bullæ expendo nonam conditionem statuentia. Volumus, census omnes posse pro eodem pretio extinguere, non obstante longissimi etiam temporis, & immemorabilis, imo & centum & plurium annorum prescriptione, &c. Cum vero traditione pretij reditus extinguendus erit, volumus, per bi-mestrem ante eam denunciari ei, cui pretium dandum erit, &c. In primis requiro, an seculæ Bulla, etiam de iure naturæ sit illicitum pactum quod elapso decennio census redimi, ulterius non possit, vel quod non possit, nisi post decennium?

326
Est illicitum.
Illicitum est. Quia pactum illud valde est onerosum venditori. Ideo in multis prætoris pronuntiati sunt, vt tales conditiones pro non appositis habeantur. Sic Conarruias, Molinaus Anton. Gomez, & alij apud Salas *dubio 12. numer. 2.*

327
Est licitum. Quia de iure naturæ licitus est

census omnino irredimibilis, ergo à fortiori licitus erit cum aliqua irredimibilitate limitata quoad tempus, cum hæc minus auferat debitori facultatem redimendi. Et quia in emptione domus licita est talis irredimibilitas limitata, vt ex *cap. 25. Lenuir.* patet ergo & in emptione census Ita Contrad. Medin. & Sotos, quos affert, ac sequitur Molina *d. 391. numer. sexto* Lessius *libro secundo capite 22. dub. 9.* Gabriel, Palacios, Aragon. & alij, quos sequitur Salas *cit. at. num. secund. Lugo tom. secund. de iust. disputat. 27. num. 111.*

328
Resolutio
Auctoris.
Hæc sententia communis, & vera est, si tamen pretij augmento iuste eiusmodi onera compensentur, quo enim plus habent census de irredimibilitate, eo plus valet, & ideo fortasse pacta illa à Iudicibus reprobata fuere, quia census communi pretio empti fuerat, quo alij census simpliciter redimibiles. Itaque pactum illud licet onerosum sit venditori, potest tamen addito pretio compensari, si ergo æquale pretium detur, nulla aderit iniustitia.

DVBIVM LXVIII.

An verbis Bullæ Pij V. prohibiti sunt in posterum census omnes de nouo creandi, qui sint omnino irredimibiles?

329
Non sunt
prohibiti.
Non sunt prohibiti. Quia Pontifex solum agit de censu redimibili, in quo erat maius periculum, & species maior vlturæ, cū post solutas pensiones redderetur integrum pretium redimenti, pensionibus in sortem non computatis. In censu autem irredimibili nullum erat tale periculum, nec de illius iustitia vnamquam fuerat dubitatum, nec Pontifex posset potestate spirituali illum contractum toti orbi prohibere, in quo nullum animarum inuenitur periculum. Sic Nauar. *de vsur. numero 98.* Molina *d. 391. numer. 9.* Lessius *lib. secund. capit. 22. dub. 12. numer. 92.* Salas *dub. duodecim. num. 4.*

330
Sunt prohibiti.
Prohibiti sunt. Quia Pontifex agit vniuersaliter de omnibus censibus in posterum creandis, & hos omnes dicit tales esse debere, vt possint semper à venditore eodem pretio, non obstante quolibet pacto, quo sibi eiusmodi facultas auferat. Cum ergo in censu irredimibili ad sit pactum expressum, quo eiusmodi facultas redimendi directè auferatur, consequens est, vt tale pactum prædicta clausula omnino sit prohibitum. Ita Bonac. *d. 3. de contr. q. 4. puni. vnic. n. 14.* citans Azor. *part. 3. lib. 10. cap. 27. quest. 1.* & P. Salas *dub. 12. num. 3.* Neuter tamen hanc docet sententiam, nam Salas potius tenet contrariam, vt vidimus Azor. vero, relata vna & altera sententia, dubius manet, & nihil resoluit. Vigl. *de censibus parte secund. numer. 37. §. 5. & 153.* & miratur, Nauarum oppositum docuisse contra expressa Pontificis verba.

Ego autem licet propter tot Doctorem auctoritatem non audeam damnare eum, qui prior

Seet. II. De Contract. Onerosis. 201

rem sententiam in praxi amplecti, sicut nec Rebellus audet; attentis autem verbis Bullæ non nisi videtur sine volentia posse negari, quod eiusmodi census ibi prohibeantur.

DVBIVM LXX.

An attento iure Pontificio possit venditor, obligari, ad non redimendum censum per partes?

³³² *Non potest obligari.* Obligari ad id non potest. Quia de iure naturali quod venditor eiusmodi facultatem habeat; quod intelligendum est, dum reddit partem notabilem v. gr. dimidium, vel tertiam, aut quartam. Sic Alciat. & alij, quos affert Salas *dub. 56. num. prim.* Quod autem aliqui intelligunt, quando venditor est pauper, qui non potest totam pecuniam simul comparare.

³³³ *Obligari possit.* Potest venditor ad id obligari. Quia in tota Pij V. Bulla nunquam apponitur talis conditio census, ut non possit per partes redimi, sed tantum quod eodem pretio redimi valeat. Quare licet Martin. V. & Calixtus III. eius conditionis meminerint esse necessariam; sed solum approbaverint censum, de quibus fuerant consulti, & in quibus hæc etiam conditio interuenire narrabatur. Nec Pius V. qui alias plures condiciones retinuit, & alias de nouo addidit, huius conditionis meminit; quare videtur de industria noluisse ad eam obligare. Ita Nauar. *comment. de usur. num. 78.* Molin. *d. 39.* citans Sotum, Vegam, B.ñes, Gutierrez, Angles, quos refert, ac sequitur Salas, ubi *supra* numer. secundo & tertio. Lessius lib. secund. capite 22. numero 93. *Sa. veris. census, numer. tertio.*

³³⁴ *Hæc sententia non tenet.* Hæc sententia mihi omnino vera videtur. Quia nec de iure naturali nec de positio talis facultas venditori concessa videtur. poterit ergo emptor obligare ad acceptandam redemptionem etiam per partes.

DVBIVM LXX.

Creditori denunciatus debitor census extinctionem tenetur, ne, cum non extinguere, nisi elapso bimestri.

³³⁵ *Non tenetur non extinguere nisi elapso bimestri.* Non tenetur non extinguere nisi bimestri elapso, sed potest quando voluerit intra bimestre solvere, & cogere creditorem ad censum extinguendum. Quia duo illi menses ad hoc solum conceduntur, ut intra ipsos possit debitor solvere: extra illos vero usque ad anni finem possit cogi à creditore ad soluendum etiam inuitas. Quod colligitur ex verbis illis: & ubi pretium neque volens intra bimestre soluat, neque ab initio intra annum extinguat. Quibus significatur debitoris libertas ad soluendum intra bimestre. Sic Molina *d. 39.* *num. 12.*

Tenetur non extinguere, nisi bimestri elapso, nec potest prohibito intra bimestre solvere sed potest cogi debitor à creditore, ut post denunciationem per duos menses perseueret in censu. Quia dantur illi duo menses, ut emptor possit sibi providere, & quærere alium censum vel rem fructiferam pecunia illa emendam. Qui sensus potest colligi, quia si debitor posset libere solvere die sequenti, non teneretur per bimestre ante redemptionem denunciare, cum die præcedenti id facere quiret; quod tamen constat esse contra Bullæ præscriptionem. Ita P. Salas *dub. 11. num. 5.* Lugo *rom. secund. de iust. d. 27. num. 120.*

³³⁶ *Tenetur plane.* Idem assero, iudicans minime ob stare verba ubi pretium neque volens debitor intra bimestre soluat: ex quibus colligebat P. Molina, posse debitorem qualibet die bimestris pretium reddere. Nam ex contextu colligitur ea intelligenda de fine bimestris, cum velit Pontifex, denunciationem geri per bimestre ante solutionem quod non posset fieri, si posset debitor die sequenti post denunciationem censum extinguere.

DVBIVM LXXI.

Censuales contractus, qui post Bullam Pij V. sub alia forma celebrantur, suntne re ipsa usurarij?

³³⁷ *Idem assero.* Reolo duodecimam Bullæ conditionem. *Duodecima Bullæ conditio.* Contractus sub alia forma post hæc celebratos fœderatitios indicamus. Circa hæc verba quæserim, an censuales contractus, qui post hanc Bullam sub alia forma celebrantur sint re ipsa fœderatitij, an solum quoad fori externi præsumptionem.

³³⁸ *Sunt usurarij quoad præsumptionem.* Solum sunt usurarij quoad præsumptionem fori externi, non tamen re ipsa. Quia non potest esse usurarius, ubi non est contra iustitiam iniquitas, quamvis autem debitum aliquod, v. gr. cōuertatur in censum, vel aliquod pactum alioquin iustum intercedat, nulla sit iniquitas contra iustitiam. Ergo nec potest esse usurarius. Sic Lessius libro secundo capite 22. *dub. 12. n. 97.*

³³⁹ *Non sunt usurarij quoad præsumptionem.* Non sunt solum quo ad præsumptionem si contractus usurarij in foro externo, sed re ipsa unde perinde puniuntur, ac vere usurarij. Quia solum quoad sicut est duplex simonia altera contractus naturæ altera contra ius solum positium incurrendi poenas simoniæ impositas; sic etiam post hanc Bullam est duplex usura distinguenda, una ex natura rei, & contra ius naturæ; altera iuris positivi, vera quidem ad incurrendum usuratorum poenas. Ita Molina *dub. 12. num. 6. & 7.*

³⁴⁰ *Primum eligo.* Primum eligo sententiam. Exemplum enim duplicis simoniæ ad re non videtur, quia in simonia iuris positivi interuenit irreligiositas contra reuerentiam re Sacre lege positua præceptam, & ideo potest iam esse ibi malitia veræ simoniæ contra religionem. Usura vero non potest induci solum ex lege positua, cum non fiat vlla iniquitas contra ius proximi, quæ necessario requiritur ad omnem iniustitiam.

DVBIVM

DV BIVM LXXII.

Deficiente aliqua ex conditionibus à Pontifice assignatis, redditur ne totus contractus irritus, ac prohibitus?

342
Non redditur totus irritus.

Non redditur irritus, totus contractus, sed solum quoad defectum vel additione talis conditionis. Quia, dummodo pactum aliquod contra nullam dispositionem et adiunctum ad petitionem emptoris executioni non est mandatum, non videtur Pontifex voluisse totum contractum annullare, sed id locum, quod est contra Bullam, corrumpere. Sic Gutierrez in pract. l. 2. g. 176.

343
Totus redditur irritus.

Totus contractus redditur irritus quoad substantiam. Quia id sonant verba Bullae, Contractus sub alia forma celebrados foeneratícios *discamus*. Vbi de contractu ipso secundum substantiam est sermo. Ita Molina. d. 392. Salas dub. 12. Card. de Lugo 10. 2. de iust. d. 27. n. 125. melius hi, quos lector.

344
Hoc affirmo.

Distinctio enim Gutierrez non videtur habere fundamentum; parum enim refert ad propositum, quod pactum mandatum sit, vel non sit executioni.

DV BIVM LXXIV.

An licite apponi possit in census redemptione pactum, ut venditor non solum idem pretium, sed eandem monetam in specie reddat?

345
Non potest licite apponi.

Minimè potest tale pactum apponi. Quia illicitum id reddit graue onus, quod ex eo venditori apponitur, cuius comodo vult etiam Pontifex providere. Ideoque salua Pontificia Bulla hoc fieri non potest. Si multi Doctores, quos pressio nomine memorat Card. de Lugo 10. 2. de iust. d. 27. n. 135.

346
Potest quidem.

Potest quidem. Quia nullatenus id in Bulla est prohibitum. Solum enim statuitur, quod venditor retineat semper facultatem censum redimendi eodem pretio, quo vendiderat. Identitas autem pretij dupliciter potest considerari, nempe vel eodem pretio formaliter quoad aestimationem, ita ut si census emptus fuit mille ducatis, quorum singuli aestimabantur tunc sex libris, reddi debeant tot ducati, quot postea sufficiant ad tot librarum aestimationem, quae antea mille ducatis correspondebant. Vel potest considerari identitas pretij quoad valorem intrinsecum, ita ut debeant reddi totidem mille ducati eiusdem bonitatis quoad pondus, & perfectionem argenti, & quoad sigillum: & hoc secundo modo magis servatur identitas pretij accepti, & reddit; quia ille alius valor respectus est magis extrinsecus, & accidentalis desumptus ex variis extrinsecis circumstantiis. Quare magis videtur servari Bullae

conditio, si pactum sit de reddendis totidem ducatis aequalis perfectionis, & sigilli, quam si sit de reddenda eorum futura aestimatione. Quamvis non abnego, posse etiam stante Bulla, pactum fieri de reddendis 6000. libris, eo quod mille ducati, qui nunc dantur, singuli nunc sex libris aequivalent. Ita Card. de Lugo tom. secund. de iust. d. 27. numer. 137.

Hanc sententiam veriorē esse reor, adiciēs pactum illud etiam esse licitum de iure naturae si aequale sit periculum decrementi, & incrementi futuri valoris, & aestimationis in tali monetæ specie, vel si forte maior sit spes, quod eius aestimatio crescere debeat in futurum, emptor ascendat in pretio quanti spes illa aestimabitur, & gravamen illud, quod venditori apponitur, lessius libro secundo capite 22. dub. 8. Salas dub. 24. Qui bene aduertunt, licitum esse pactum illud, tamen pretio non aucto, si emptor statuerat pecuniā in illud tempus asseruare, quo eius aestimatio erat augenda; quia ratione damni emergentis, vel lucri cessantis poterat pretio communi censum emere.

347
Hanc sententiam veriorē esse induco.

CAPVT X.

Circa Cambia.

DV BIVM LXXIV.

An licet Cambium contractus sit innominatus sit in eo, poenitentia locus tamen si ex utraque parte completus non sit?

RESPONDO, cambium contractum esse innominatum *Do ut des*: das enim pecuniam, ut pecuniam accipias. Molina a tract. secund. d. 396. Rebellus tom. secund. de iust. lib. 11. quest. prim. & colligitur ex leg. ex placito. Codic. de rer. permutat. & leg. 1. ff. eodem. Quæsierim autem, num in hoc contractu innominato sit locus poenitentiae, tamen si non sit completus?

348
Statuimus.

Ex eo quod cambium contractus innominatus sit, & perfici non possit quovis ex utraque parte pecunia tradatur, quilibet ex contrahentibus potest poenitere, quovis ex sua parte pecuniam tradat. Quia si contractus nondum est perfectus nunquam non locum obtinet poenitudo ad restituendum. Sic Nauar ad caput Nauiganti, de usur. numero 9. Aditque neque dominium acceptæ pecuniæ posse quem accipere, quovis ex sua parte pecuniam promissam tradat.

349
Locus est poenitentia.

Minimè ex eo poenitere potest, quia esto in foro externo ob vitandas lites non admittatur actio in contractibus innominatis quovis ex utraque parte perficiantur: attamen in foro conscientiae nulli dubium esse potest obligationem esse accipienti pecuniam perficendi contractum, & promissis standi. Ita Rebellus citat.

350
Non est poenitentia locus.

num. 10.